

Novi vek

Novi vek.....	1
Meje znanega sveta se razširijo.....	2
Evropa pred odkritji.....	2
Veliki raziskovalci in njihova odkritja	3
Posledice odkritij in trgovina s sužnji.....	4
Humanizem in renesansa.....	5
Humanistični književniki in znanstveniki.....	6
Slovenci v 16. Stoletju	7
Humanizem in renesansa na Slovenskem	8
Nov pogled na svet in človeka (izbirna tema)	9
Italija - zibelka humanizma in renesanse	9
Renesančni umetniki	10
Severna renesansa	11
Spremenjena politična in verska podoba Evrope.....	12
Reformacija.....	12
Reformacija po Evropi	13
Protestantizem na Slovenskem.....	14
Protireformacija – odgovor katoliške Cerkve.....	15
Turški imperij.....	16
Turški vpadi	17
Kmečki upori, epidemije in naravne nesreče (izbirna)	18
Ljudske pobožnosti.....	18
Kmečki upori.....	19
Kmečki upori v slovenskih (zgodovinskih) deželah	20
Epidemije in naravne nesreče	21
Od fevdalne razdrobljenosti do konca starega reda	22
Absolutistična država in parlamentarna monarhija.....	22
Razsvetljenstvo	23
Pomen slovenskih narodnih buditeljev	24
Habsburška monarhija.....	25
Slovenske dežele v času Marije Terezije in Jožefa II.	26
Nastanek ZDA	27
Francija pred revolucijo	28
Revolucija v Franciji.....	29
Napoleon	30
Ilirske province.....	31
Barok (izbirna)	32
Barok	32
Visoka in ljudska umetnost	33
Vpliv politike na baročno umetnost.....	34
Industrializacija.....	35
Zgodnji kapitalizem	35
Zgodnji kapitalizem pri nas	36
Gospodarski tokovi	37
Industrijska revolucija v Veliki Britaniji	38
Posledice industrijske revolucije.....	39
Selitve Evropejcev	40
Vzpon meščanstva	41
Dunajski kongres	41
Evropa in svet po kongresu	42
Revolucije leta 1848	43
Spremembe na evropskem in svetovnem zemljevidu	44
Moderni narodi.....	45
Širitev demokracije	46
<i>Nemirni Balkan</i>	47
Slovensko narodno gibanje	48
Umetnost 19. stoletja (izbirna)	49
Umetnostni slogi 19. stoletja.....	49
Umetnost na koncu 19. Stoletja.....	50
Umetnostna podoba slovenskega prostora.....	51
Peter Kozler	52

Meje znanega sveta se razširijo

Evropa pred odkritji

1. Šele proti koncu srednjega veka je v Evropi prevladalo spoznanje, da je zemlja okrogla. Od celin je bila dobro poznana le Evropa, Azijo in Afriko so poznali zelo slabo. Daljne azijske dežele in svoje potovanje je kot prvi Evropejec opisal beneški trgovec Marco Polo (1254 - 1324).
2. Suhozemske trgovske poti z Azijo in donosno trgovino z začimbami ter drugim blagom iz Azije so obvladovali Arabci. Od njih so to blago na Bližnjem vzhodu odkupovali Benečani in ga potem posredovali Evropi.
3. Da bi se izognile posredništvu Arabcev in tako same pobirale čim večje dobičke, so začele države ob Atlantiku iskati pomorske poti v Azijo. Taka plovba pa je bila omogočena šele z uporabo kompasa, sekstanta, astrolaba in karavele.
4. Evropejci so začeli v novem veku uporabljati za merjenje časa mehanske ure na pero. V rabi je bil julijanski koledar. Zaradi napak ga je dal papež Gregor XIII. leta 1582 popraviti.

Veliki raziskovalci in njihova odkritja

1. V odkrivanje in osvajanje sveta so se konec 15. in v začetku 16. stoletja podale evropske države ob Atlantiku: Portugalska, Španija, Anglija, Francija in Nizozemska.
2. Portugalska je ustanavljala kolonije v Afriki, Indiji, Indoneziji in Braziliji, Španija v Južni, Srednji in južnem delu Severne Amerike, Anglija in Francija sta najprej kolonizirali Severno Ameriko, Nizozemci so se osredotočili na Indonezijo.
3. Najpomembnejši pomorščaki so bili: Vasco da Gama (1498 je odkril pot v Indijo), Krištof Kolumb (1492 je odkril Ameriko), Ferdinand Magellan (1519 – 1522 je prvi obplul zemeljsko oblo), Francis Drake je drugi objadral svet.
4. Amerigo Vespucci je ob raziskovanju obal Amerike prišel do spoznanja, da je Kolumbova »Indija« pravzaprav nova celina. Po njem so jo poimenovali Amerika. Portugalski raziskovalec Bartolomeu Dias je obplul Rt dobrega upanja, Pedro Alvarez Cabral je odkril Brazilijo.
5. Evropejci so povsod gradili močno utrjene trgovske in vojaške postojanke in se borili med seboj za prevlado. V 16. stoletju sta bili najmočnejši kolonialni sili Španija in Portugalska, ki sta si svet razdelili po 46. poldnevniku.

Posledice odkritij in trgovina s sužnji

1. V Afriki so Evropejci gradili trgovska oporišča ob zahodnih obalah in trgovali predvsem s sužnji, slonovino, zlatom, lesom in dragimi kamni. Na območju Azije so imeli oporišča v Indiji in Indoneziji (Dišavni otoki – danes Moluki) predvsem zaradi začimb.
2. Španski osvajalec Cortez je z maloštevilno vojsko premagal Azteke. Ko je zavzel njihovo prestolnico Tenochtitlan (današnji Mexico), mu je v roke padla celotna država. Ta visoko razvita država se je razprostirala na območju današnje Mehike.
3. Pisaro je zavzel mogočno inkovsko cesarstvo, ki se je razprostiralo na območju današnjega Peruja in Bolivije. Oba osvajalca sta izkoristila neslogo in praznoverje Indijancev ter prednost v orožju (topovi, meči, puške, oklepi, konji). Gnal ju je neizmeren pohlep, zato sta bila skrajno brezobzirna in spletkarska ter noro pogumna.
4. Evropejci so brezobzirno iztrebljali domačine, jih zasužnjevali, pokristjanjevali, ropali in izkoriščali. Ogromno jih je umrlo zaradi novih bolezni, ki so jih prinesli kolonizatorji. Ker je primanjkovalo delovne sile, so začeli kolonizatorji voziti v Ameriko črne afriške sužnje in tako močno spremenili narodnostno sestavo.
5. Posledice odkritij: Izmenjava dobrin med celinami, mešanje prebivalstva in spreminjanje narodne sestave, padec vrednosti zlata, povečanje trgovine in prometa, bogatenje kolonizatorjev, širjenje krščanstva s pomočjo misijonarjev, povezovanje sveta.

Humanizem in renesansa

1. Z začetkom novega veka se je pojavila tudi nova miselnost, ki je bila v srednjem veku podrejena veri, bogu in onostranstvu. Pod vplivom na novo odkritih antičnih piscev so začeli renesančni izobraženci 15. in 16. stoletja posvečati pozornost človeku in njegovemu bivanju na Zemlji.
2. Novo miselnost, ki se posveča človeku, imenujemo **humanizem**. Gajili so ga predvsem v ozkih krogih izobražencev in plemstva. Znanstvene razprave so pisali v latinščini, v književnosti pa so se začeli vse bolj uveljavljati narodni jeziki, ki so postali knjižni.
3. Humanistični književniki so opisovali tedanje življenje in človeške odnose. Humanistični učenjaki so kritizirali človeško družbo, zahtevali spremembe v katoliški cerkvi in pri vodenju držav. Humanizem je vplival na razvoj znanosti, umetnosti, vzgoje, na izobraževanje, književnost in na reformacijo.
4. Sočasno s humanizmom se je izoblikoval nov umetnostni slog, ki ga imenujemo **renesansa**. Renesančni umetniki so se zgledovali po antični umetnosti in jo skušali obnoviti (renesansa – ponovno rojstvo). Namesto srednjeveškega idealizma so upodabljali človeka, naravo in prostor realistično.
5. V renesansi je nastala prva pravilno oblikovana človeška figura po antiki, anatomsko pravilno oblikovan konjenik, portret, krajina, tihožitje. Renesančni slikarji so izumili geometrijsko perspektivo za pravilen prikaz prostora, uporabljali znanje anatomije za pravilno upodabljanje ljudi in živali.

Humanistični književniki in znanstveniki

1. Najpomembnejši humanistični književniki so bili Francesco Petrarca, Giovanni Boccaccio, Thomas More in Erazem Rotterdamski. S svojimi deli so zelo vplivali na razvoj renesančne književnosti in humanistično miselnost.
2. Francesco Petrarca je napisal zbirko pesmi Canzoniere, v kateri opeva svojo izvoljenko Lauro, Boccaccio je ustvaril zbirko novel Dekameron, v kateri opisuje radoživo življenje v renesansi.
3. Thomas More je napisal knjigo Utopija, v kateri je predstavil idejo o idealni državi. Erazem Rotterdamski se je v svojem delu Hvalnica norosti norčevali iz načina življenja posameznih slojev in kritiziral katoliško Cerkev. Zavzemal se je za njeno prenovo in za to, da bi lahko vsak vernik bral Biblijo v svojem jeziku.
4. Humanistični učenjaki so začeli v novem veku razlagati pojave na podlagi opazovanj, izračunov, meritev, poskusov in dokazov. Tako delovanje je cerkev preganjala. Mnoge je inkvizicija (cerkveno sodišče za pregon krivovercev) obsodila na grmado.
5. Pomembnejši učenjaki šestnajstega stoletja so bili Nikolaj Kopernik (sonce je središče planetarnega sistema), Galileo Galilei (zemlja se giblje okoli sonca), Johannes Kepler (eliptične tirnice) in Paracelsus (zdravnika naj vodi izkustvo, opazovanje in zdrava pamet).

Slovenci v 16. Stoletju

1. Po izumrtju grofov Celjskih sredi 15 stoletja je skoraj celotno slovensko ozemlje pripadalo Habsburžanom kot dedna posest. Le Beneška Slovenija in primorska mesta so bili pod oblastjo Benetk. Po letu 1526 so postali Habsburžani kralji Ogrske in zavladaali še v Prekmurju.
2. Upravno je bilo naše ozemlje razdeljeno na dežele: Koroško, Kranjsko, Štajersko in Goriško, njihova uprava pa je bila v rokah deželnih stanov. V deželnih stanovih so bili zastopani: plemstvo, duhovščina in meščani. Sestajali so se v glavnih mestih dežel in odločali o davkih.
3. Da bi povečali učinkovitost obrambe pred Turki, so Habsburžani povezali Koroško, Kranjsko in Štajersko v posebno upravno enoto Notranjo Avstrijo.
4. Takrat je pri nas prevladovala deželna zavest. Ljudje so se počutili Kranjce, Štajerce, Korošce. Primož Trubar se je prvi zavedel, da smo en narod. Glavno povezovalno vlogo pri povezovanju je odigral knjižni jezik, kateremu je ravno on postavil temelje.
5. V 16 stoletju je živel na našem ozemlju okoli 700 000 ljudi. Slaba desetina je živela v mestih in trgih, okoli 3 odstotke je bilo plemstva in duhovščine, velika večina pa so bili kmetje.

Humanizem in renesansa na Slovenskem

1. V naše kraje se je humanizem širil prek Trsta, Kopra in Pirana, kjer so delovali znani humanisti: Peter Pavel Vergerij starejši in mlajši ter Peter Bonomo, ki je odločilno vplival na Trubarja.
2. Ko je bila 1461 ustanovljena škofija v Ljubljani, je postal tudi dvor ljubljanskih škofov žarišče humanizma. Nekateri izobraženci iz naših krajev so delovali na dunajski univerzi in pisali knjige v humanističnem duhu.
3. Šolstvo je bilo podobno kot drugod po Evropi: mestne, cerkvene in zasebne šole so dajale osnovno izobrazbo, obrti so se izučili pri mojstrih. V drugi polovici 16 stoletja je dobila Ljubljana gimnazijo. Študirat so hodili na Dunaj, v italijanska in nemška mesta.
4. Renesansa je pri nas najbolj zapustila sledove v arhitekturi pri gradnji gradov, portretih plemičev, cerkvenih dostojanstvenikov in meščanov v slikarstvu in nagrobnikih v kiparstvu.
5. Posebno mesto v renesančni glasbeni umetnosti si zasluži ustvarjalec duhovne zborovske glasbe Jakob Gallus.

Nov pogled na svet in človeka (izbirna tema)

Italija - zibelka humanizma in renesanse

1. Apeninski polotok je bil konec 15. stoletja razdeljen na večje število držav. Gospodarsko najuspešnejše so bile severne mestne države: Benetke, Genova, Milano, Firenze.
2. To so bile republike, katerih gospodarski razvoj ni oviral fevdalizem. Obogatele so z obrtjo, bančništvom in trgovino. Poseben položaj so imele Benetke. Bile so prava pomorska velesila, ki je obvladovala Jadran in vzhodno Sredozemlje. Imele so monopol nad trgovino z Levantom (Bližnji vzhod).
3. Mestu so gospodovali patriciji (mestni plemiči), ki so iz svojih vrst volili veliki svet in doža. Po odkritjih čezmorskih dežel se je težišče trgovine preselilo na Atlantik in Benetke so začele nazadovati.
4. Bogate družine v italijanskih mestnih državah so podpirale kulturo in umetnost. Mnogi bogati meščani, cerkveni in posvetni plemiči in papeži so bili pokrovitelji (mecen) umetnikom, ki so delovali kar v njihovih dvorcih in vilah.

Renesančni umetniki

1. Umetniki so se izučili svoje obrti pri mojstrih, kjer so bili najprej vajenci, nato pomočniki. Najbolj nadarjeni so se kmalu osamosvojili. Položaj renesančnih umetnikov je bil mnogo boljši kot položaj srednjeveških, ki so jih imeli le za obrtnike. Mnogi renesančni umetniki so bili slavni, oboževani in premožni.
2. Renesanso kot obdobje delimo na zgodnjo, visoko in pozno. Največji mojstri renesanse so delovali na ozemlju današnje Italije: Giotto, Andrea del Verrocchio, Donatello, Botticelli, Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonarroti, Rafael Santi, Tizian, Giorgione, Tintoretto.
3. Bili so avtorji mojstrov in, ki jih občudujemo že stoletja. Nekateri med njimi so bili vsestranski geniji, arhitekti, inženirji, ki so daleč prehitevali svoj čas. Leonardo da Vinci je ustvaril znamenito Mono Liso, Zadnjo večerjo in bil avtor mnogih izumov, ki so jih lahko izdelali šele z napredkom tehnologije.
4. Giotto je bil pravzaprav prvi znanilec renesanse, ki je prekinil s tradicijo bizantinskega sloga. Znamenite so njegove freske v Asisiju. Michelangelo je ustvaril nepozabno Pieta (žalujóčo Marijo s Kristusom) in Davida, poslikal sikstinsko kapelo in narisal načrt za kupolo cerkve Sv. Petra v Rimu, Donatello je ustvaril prvo pravilno človeško figuro (Davida) po antiki.
5. Rafael je znan po svojih slikah Marije z Jezusom in freskah v Vatikanu, Botticelli po sliki Zmagoslavje pomladi in Rojstvo Venere. Verrocchio je med drugim ustvaril Krst v Jordanu in bil učitelj Leonarda da Vincija. Tizian, Giorgione in Tintoretto so bili največji mojstri beneške renesanse. Ustvarili so velika platna, ki krasijo tamkajšnje palače.

Severna renesansa

1. Iz Italije so preko Alp vodile trgovske poti in skupaj s trgovskim blagom so potovale tudi ideje, informacije in novosti. Tako je prišla renesansa v nemške in nizozemske dežele. Umetniki iz severnih dežel so se zgledovali po italijanskih mojstrih a razvili lasten slog.
2. V Italijo je potoval tudi najslavnejši nemški slikar in grafik Albrecht Dürer. Slikal je slike z nabožno vsebino, portrete in avtoportrete, krajine in tihožitja. Bil je tudi odličen grafik. Najbolj znan je njegov cikel grafik iz apokalipse, ki prikazuje konec sveta.
3. Hans Holbein je bil eden najboljših portretistov 16.stoletja. Med drugimi je portretiral angleškega kralja Henrika VIII., njegovo drugo ženo Anne Boleyn, Erazma Rotterdamskega, Thomasa Mora in mnoge druge osebnosti.
4. Zelo ekspresivne nabožne slike z veliko čustvenega naboja je slikal Matthias Grünewald. Znana je njegova poslikava krilnega oltarja cerkve v Isenheimu z znamenito upodobitvijo križanja.
5. Tudi na Nizozemskem je zacvetela renesansa pod vplivom italijanske. Tudi nizozemski umetniki so razvili svoj slog. Tudi na slikah z nabožno vsebino so realistično upodobljene človeške figure resničnih posameznikov. Bili so univerzalni mojstri upodabljanja, ki so na eni sliki ustvarili tako portret kot krajino in tihožitje.
6. Najpomembnejši nizozemski renesančni slikarji so bili Jan in Hubert van Eyck, Pieter Breughel, Hieronymus Bosch in Rogier van der Weyden. Brata van Eyck sta izumila tehniko slikanja z oljem. Prej so slikarji uporabljali pretežno tempero ali fresko.

Spremenjena politična in verska podoba Evrope

Reformacija

1. Konec srednjega veka je zašla katoliška cerkev v hudo krizo zaradi: neizobražene duhovščine in njenega pohujšljivega življenja, prodaje odpustkov in cerkvenih služb, bogatenja visokih cerkvenih dostojanstvenikov.
2. Proti taki cerkvi je nastopil angleški duhovnik **John Wyclif** (1324 -1384). Zahteval je revno cerkev in kot edini vir vere Biblijo, ki bi jo bi moral brati vsak vernik. Njegove ideje so se širile po Evropi in rektor univerze v Pragi **Jan Hus** je zahteval celo ločitev cerkve od države in obhajilo pod obema podobama. Zaradi tega so ga kot krivoverca sežgali na grmadi.
3. **Boj za prenovo cerkve je dosegel višek z reformacijo**. Začetnik reformacije je bil nemški menih **Martin Luter**. Zahteval je prepoved prodaje odpustkov, preprosto cerkev brez bogastva, mašo, pridigo in petje v ljudskem jeziku, biblijo naj si razlaga vsak vernik sam.
4. Svoje zahteve je napisal na letak in ga pribil na vrata stolnice v Wittenbergu. Uradna katoliška cerkev je nasprotovala Lutrovim reformam in papež ga je izobčil. Nemška družba se je potem razklala na nasprotnike in pristaše reformacije.
5. Zagovorniki reformacije so se že 1530 ločili od katoliške cerkve, zaplenili njeno premoženje in ustanovili luteransko ali **evangelijsko Cerkev**. Na Lutrovo stran so stopile predvsem osrednje in severne nemške dežele in mesta, na papeževo stran pa cesar in južne dežele.
6. Izbruhnila je verska državljanska vojna, ki se je končala leta 1555 z **augsturškim mirom**. Tam so sklenili, da o veroizpovedi odloča deželni knez (čigar dežela, tega vera).

Reformacija po Evropi

1. Tudi izven nemških dežel se je po Evropi širila reformacija kot požar. Poleg Lutrovega nauka so se širile tudi druge oblike reformacije. Iz Švice se je širil kalvinizem (imenovan po utemeljitelju Jeanu Calvinu) na Nizozemsko, Ogrsko, Škotsko in v Francijo.
2. V Franciji so se kalvinisti imenovali **hugenoti**. Tudi tu je zaradi nasprotij med katoliki in protestanti izbruhnila verska državljanska vojna. Tako so katoliki v šentjernejški noči leta 1572 pobili več tisoč hugenotov. Verske vojne v Franciji so se končale z nantskim ediktom leta 1598. S tem dokumentom je kralj Henrik Burbonski priznal svobodo vere.
3. V Angliji je kralj Henrik VIII. uvedel protestantsko anglikansko cerkev predvsem zaradi spora s papežem, ki mu ni dovolil, da se loči od svoje žene.
4. Od katoliške cerkve so se tako ločile tri protestantske: **evangeličanska** (severna in osrednja Nemčija, Skandinavija, deloma avstrijske dežele), **kalvinistična** (Švica, Francija, Nizozemska, Škotska, Ogrska) in **anglikanska** (Anglija in njene kolonije v Ameriki).

Protestantizem na Slovenskem

1. Lutrov nauk so v naše dežele zanesli študentje, potujoči trgovci in pridigarji. Sprejeli so ga prebivalci mest in trgov ter večina plemstva. Kmetje večinoma niso marali nove vere, ker jo je sprejelo osovraženo plemstvo.
2. Najpomembnejše orožje protestantov pri širjenju nove vere je bila tiskana knjiga. Zato je Primož Trubar leta 1550 napisal in izdal prvo slovensko tiskano knjigo Katekizem in Abecednik. Tako je postavil temelje slovenskemu knjižnemu jeziku in narodni zavesti.
3. Poleg mnogih drugih knjig je takrat nastal tudi slovenski prevod Biblije. To je bilo življenjsko delo Jurija Dalmatina. Adam Bohorič je napisal slovnico slovenskega jezika. Protestanti so začeli organizirati tudi šolstvo in ustanovili tiskarno v Ljubljani.
4. Kranjski deželni stanovi so zaupali vodstvo luteranske cerkvene organizacije Primožu Trubarju. Ta jo je uspešno vodil, dokler ga deželni knez skupaj s protestanti ni izgnal. Potem je bil pridigar v Nemčiji, kjer je tudi umrl. Pokopan je v mestu Derendingen, ki je pravzaprav del Tübingena.

Protireformacija – odgovor katoliške Cerkve

1. Katoliška Cerkev je morala obnoviti lastne vrste in se spoprijeti z reformacijo. Program prenove Cerkve so sprejeli na koncilu (zbor visokih cerkvenih dostojanstvenikov) v Tridentu (današnji Trento v severni Italiji).
2. Na koncilu so prepovedali prodajo odpustkov in cerkvenih služb, določili potek verskih obredov in izobrazbo duhovnikov. Obnovo katoliške cerkve so zaupali strogemu jezuitskemu redu, ki ga je ustanovil španski duhovnik Ignacij Loyola.
3. Jezuitski red je vodil inkvizicijo - cerkveno sodišče, ki je preganjalo krivoverce. Red je bil zadolžen za ustanavljanje in vodenje srednjih in visokih šol za izobraževanje duhovnikov. Vodil je verske komisije, ki so preganjale reformatorje in sežigale njihovo najmočnejše orožje - knjige.
4. V deželah s katoliškimi vladarji so kmalu izkoreninili reformacijo. Obdržala se je v severnem delu Evrope (Anglija, Nizozemska, severne nemške dežele, Danska, Švedska).

Turški imperij

1. Turki so živeli v širnih stepah vzhodno od Kaspijskega jezera. Seldžuški Turki ali Seldžuki so se v 11. stoletju pred Mongoli umaknili proti Mali Aziji in jo v 12. stoletju osvojili. Sprejeli so islam, arabsko in iransko kulturo ter fevdalni red.
2. V 14. stoletju je država razpadla na več delov. Najuspešnejša je bila država sultana Osmana. Po njem jo tudi imenujemo – Osmanska država. Osmani so zaradi odlične in disciplinirane vojske osvojili ogromno ozemlja. K moči države je pripomogla tudi dobro organizirana uprava in močna osrednja oblast.
3. Leta 1371 so premagali bolgarsko vojsko v bitki pri reki Maritsi. Leta 1389 so porazili srbsko vojsko na Kosovem polju. Do konca 15. stoletja so zasedli Srbijo, Črno Goro in Bosno. Meja turške države se je pomaknila do rek Une, Save in Donave.
4. **Sultan Sulejman II. Veličastni** (1520-66) je hotel premagati tudi Habsburžane in zasesti njihove dežele. Leta 1521 je zasedel ogrsko trdnjavo Beograd, leta 1526 je premagal tudi ogrsko vojsko pri mestu Mohač.
5. Turki so potem zasedli večji del Ogrske. V bitki je padel tudi ogrski kralj Ludvik, ki je bil obenem še vladar Češke in Hrvaške. Ker je umrl brez potomcev, so po dedni pogodbi njegovo krono dobili Habsburžani.
6. Leta 1529 je Sulejman oblegal Dunaj, vendar mu ga ni uspelo zasesti. Zasedel pa je pokrajine ob Črnem morju in severno Afriko. Po njegovi smrti je začela turška moč počasi usihati.

Turški vpadi

1. Turki so imeli načrt zasesti tudi naše kraje. Najprej so hoteli oslabiti deželo z neprestanimi roparskimi vpadi, ki so trajali skoraj 200 let. K nam so največ vpadali turški najemniki iz Bosne. Za boj proti Turkom so kmetje gradili tabore, meščani utrjevali obzidja. V deželi so organizirali obveščanje s kresovi.
2. Turki so ropali, požigali, pobijali in vodili ljudi v suženjstvo. Mnoge ujete dečke so odpeljali v Istanbul in jih tam vzgojili za janičarje – elitne vojake. Dekleta so končala v haremih.
3. Najbolj so ob vpadih trpeli kmetje. Morali so plačevati še poseben davek za obrambo, ob vpadih so jim uničevali pridelek. Pri obrambi so bili največkrat prepuščeni sami sebi, zato so gradili tabore (obzidja okoli cerkva), kamor so se zatekli ob vpadih.
4. Za obrambo pred Turki so Habsburžani ustanovili na Hrvaškem **Vojno krajino**. Tja se je naselilo mnogo prebeglih Vlahov in Srbov iz notranjosti Balkana. Del teh beguncev se je naselil tudi pri nas v Beli krajini, Kostelu, spodnjem Dolenjskem, Notranjskem in v okolici Ptuja. Naši predniki so jih imenovali Uskoki.
5. Turški vpadi so prenehali šele po bitki pri Sisku leta 1593, ko je združena **hrvaško - slovensko - avstrijska** vojska pod poveljstvom grofa **Andreja Turjaškega** do tal porazila turško vojsko bosanskega paše.

Kmečki upori, epidemije in naravne nesreče (izbirna)

Ljudske pobožnosti

1. V obdobju krize katoliške cerkve in reformacije kmečki podložniki niso sprejeli reformacije, ker jo je podpiralo osovraženo plemstvo. V stiski so se zanesli na svoje ljudske pobožnosti, ki jih niso vodili duhovniki. Prirejali so razne procesije in romali na kraje, kjer so se dogajali čudeži.
2. Ustanavljali so različne verske sekte (ločine), ki so k nam prišle iz nemških dežel. Vse so ohranjale krščansko izročilo in vero v Kristusa. Najbolj razširjena je bila sekta prekrščevalcev. Zavzemali so se za to, da se verniki krstijo šele, ko so odrasli.
3. Prekrščevalci so hoteli živeti v svobodnih cerkvenih občinah s skupnim premoženjem in enakopravnimi člani. Te ideje so bile za oblastnike in takratni družbeni red nevarne, zato so prekrščevalce preganjali. Preganjali so jih tako katoliki kot protestanti.
4. Druga zelo razširjena je bila sekta štiftarjev (nemško stiften – ustanoviti). Ustanavljali in gradili so nove cerkve, ki so bile ločene od katoliške Cerkve. Živel so v svobodnih občinah, brez duhovnikov in s skupnim premoženjem. Ker so verjeli v bližnji konec sveta, so se mučili, da bi se izognili kazni za storjene grehe.
5. Spomin na štiftarsko gibanje je romarska cerkev Vnebovzetja Matere božje v Novi Štifti pri Ribnici. Obe verski ločini pa sta zaradi pregona in protireformacije na začetku 17. stoletja izginili iz naših krajev.

Kmečki upori

1. Povsod po Evropi so se kmetje upirali zemljiškim gospodom zaradi prevelikih davkov, spreminjanja naravnih dajatev v denarne, hudega izkoriščanja, prekomerne tlake, omejevanja kmečke trgovine ter zaradi fevdalnih odnosov nasploh.
2. Zahteve upornikov so bile: odprava krivic, podložništva, fevdalnih bremen, enakost pred sodstvom, pravica do preseljevanja, lova, ribolova. Vsi kmečki upori so bili zatrti, ker so bili kmetje slabo povezani, slabo izurjeni, slabo organizirani in slabo oboroženi. Fevdalci so se nad poraženimi podložniki strahovito znesli.
3. Prvi veliki evropski upor se je zgodil v Franciji leta 1358. Kmetje so se uprli zaradi bednih življenjskih razmer, ki so bile posledica slabih letin, kuge in vojne z Anglijo. Upor, imenovan žakerija, so plemiči zatrli v mesecu dni.
4. Leta 1381 so se uprli angleški kmetje, ki so zahtevali odpravo fevdalnih odnosov in podložništva, enakost ter svobodo za vse. Upor so oblasti zatrle, vendar se je angleškim kmetom položaj izboljšal (plemiči so morali popustiti zaradi pomanjkanja delovne sile po pustošenju kuge sredi stoletja).
5. V nemških deželah so se kmetje povezali v kmečko zvezo, imenovano Bund (od tod ime punt). Zahtevali so svobodo, enakost, odpravo cerkvenega premoženja, fevdalnih bremen, carin. Ker niso imeli enotne vojaške organizacije, so bili na koncu poraženi.

Kmečki upori v slovenskih (zgodovinskih) deželah

1. V slovenskih zgodovinskih deželah je izbruhnilo veliko manjših krajevnih uporov proti lokalnim gospodom in pet velikih: koroški upor leta 1478, slovenski upor leta 1515, hrvaško - slovenski leta 1573, slovenski upor leta 1653, tolminski upor leta 1713.
2. Vsi upori so izbruhnili zaradi prehudih fevdalnih bremen razen tolminskega, kjer so se kmetje uprli zaradi prevelikih državnih davkov. Prvi veliki punt na Koroškem so po spletu okoliščin zatrli Turki, ki so ravno v času upora vpadli na Koroško.
3. Največji upor pri nas slovenski kmečki punt 1515 (nemško Bund-zveza) je potekal v znamenju boja za staro pravdo (dajatve, ki so bile zapisane v urbarju). Začel se je na Kočevskem in zajel skoraj celo Slovenijo. Kmetje so požigali gradove in se znašali nad gosposko. Deželna vojska je upor v krvi zadušila.
4. Hrvaško-slovenski upor je bil sicer dobro organiziran a so bili uporniki v treh bitkah poraženi. Zadnja in odločilna bitka je bila pri Dolnji Stubici na Hrvaškem, v Zagorju. Voditelja upora Matijo Gubca so po porazu grozovito mučili in usmrtili. Podobna usoda je čakala ostale puntarje.
5. 1635. je bil zadnji veliki punt na Slovenskem , ki je bil uperjen proti fevdalcem. Na Kranjskem in Štajerskem se je uprlo okoli 15 000 kmetov, ki so požigali graščine in mitnice. Upor so zadušili vojaki Vojne krajine (okoli 1800 mož), ki so bili v cesarski službi.
6. Tolminski punt 1713 je bil uperjen proti državnim davkom in načinu pobiranja le-teh. Goriški pisar, ki je bil zadolžen za pobiranje državnih davkov, je na lastno pest zvišal davke in razliko spravil v lastni žep. Poleg tega so kmete pestile še naravne ujme in živinska kuga. Upor je zajel Goriško in del Kranjske. Tudi ta upor so oblasti zadušile in voditelje usmrtili.

Epidemije in naravne nesreče

1. Proti koncu srednjega veka in v začetku novega veka so Evropo pestile naravne nesreče in epidemije smrtonosnih bolezni. Od naravnih nesreč je bila za kmečko prebivalstvo najhujša suša, ki je najbolj prizadela posevke. Veliko škode je naredila tudi toča.
2. Od bolezni je bila najhujša kuga. Povzročitelj bolezni je bakterija *Yersinia pestis*, ki napade notranje organe. Poznamo več oblik bolezni. Okuženi človek dobi visoko vročino in gnojne izpuščaje. Umrje lahko že po nekaj dneh od okužbe.
3. Bolezen se prenaša s človeka na človeka preko stikov. Na človeka jo z ugrizom prenesejo uši, ki živijo na podganah. Ta kuga, imenovana tudi črna smrt, je prišla v Evropo iz Kitajske. Po svilni poti so jo prenesli do Levanta (Bližnji vzhod) in nato z ladjo v Italijo.
4. Črna smrt je pomorila 1/3 evropskega prebivalstva. Na stari celini je pred kugo živelo okoli 75 milijonov ljudi, po koncu epidemije pa se je število skrčilo na 50 milijonov.
5. Z odkritji so prišle v Evropo tudi druge kužne bolezni. Med njimi je bila smrtonosna spolna bolezen sifilis. Veliko prebivalstva je umrlo zaradi kolere, bakterijske črevesne bolezni.

Od fevdalne razdrobljenosti do konca starega reda

Absolutistična država in parlamentarna monarhija

1. V srednjem veku so državo sestavljala samostojna fevdalna ozemlja, ki jih je le formalno združevala vladarjeva oseba. Zato govorimo o fevdalni razdrobljenosti.
2. V 16. stoletju so nekateri vladarji zlomili moč plemstva z državno upravo, rimskim pravom in najemniško vojsko. Prizadevali so si priti do popolne – absolutne oblasti. Tako so nastale absolutistične monarhije z močno osrednjo oblastjo: Francija, Prusija, Avstrija, Španija, Portugalska.
3. Vladarji so sicer še sklicevali **stanove** ob uvajanju izrednih davkov. **Stanovi** so bili nekakšni državni zbor, v katerem so bili zastopani: plemstvo, visoka duhovščina in predstavniki meščanov.
4. Poseben položaj je bil v Angliji, ki je bila parlamentarna monarhija. Plemstvo si je v boju z vladarji izborilo pravico do upravljanja države v **parlamentu**. Ta je bil dvodomen: v **zgornjem domu** (lordska zbornica) je bilo visoko plemstvo in duhovščina, v **spodnjem domu** pa predstavniki mest in upravnih enot.
5. Naziv parlament izvira iz francoščine: parler - govoriti. V parlamentu se še danes mnogo govori. Zakaj pa iz francoščine? Ker je bila večina angleškega plemstva francosko - normanskega izvora.

Razsvetljenje

1. Razsvetljenje je duhovno gibanje v 18. stol., ki si je prizadevalo za človekov in družbeni napredek na temelju človekovih naravnih pravic in razuma.
2. Misleci tega časa so prišli do spoznanja, da smo ob rojstvu vsi ljudje enaki. Zato moramo imeti vsi enake naravne, človekove pravice: do življenja, sreče, svobode, lastnine, izobrazbe, enakosti pred zakonom.
3. Razsvetljenci so zahtevali, da se zakonodajna oblast, sodna in izvršna ločijo in medsebojno nadzirajo, da zakoni zagotavljajo vsem enake pravice in možnosti. Vladar nima oblasti od boga, ampak od ljudstva. Zato mora vladati njemu v korist.
4. Razsvetljenci so kritizirali fevdalizem, absolutizem in posebne pravice plemstva. Zavzemali so se za versko svobodo in za šolo, ki bo vsestransko širila obzorje znanja, razvila učenčeve sposobnosti in ga vzgajala.
5. Razumu in znanju so pripisovali največji pomen za razvoj posameznika, zato so začeli izdajati zbirke vsega človeškega znanja - enciklopedije.

Pomen slovenskih narodnih buditeljev

1. Večina Slovencev je takrat živela pod Habsburžani v okviru Nemškega cesarstva in Ogrske, manjši del pa pod Beneško republiko. Narodnostna sestava na našem ozemlju je bila naslednja: na podeželju in v manjših mestih so prevladovali Slovenci, v večjih mestih pa tujci (Nemci in Italijani). Tudi plemiči so bili večinoma tujci. Na Kočevskem, Štajerskem in Gorenjskem so bili tudi večji otoki nemškega kmečkega prebivalstva.
2. V tem času so se Slovenci zavedli samega sebe in svojega jezika, ki je postal najmočnejše orožje narodnega prebujenja. Med pomembnejše narodne buditelje sodi menih Marko Pohlin, ki je napisal slovnico Slovenskega jezika.
3. Za prebujanje narodne zavesti je bilo pomembno tudi delovanje krožka Žige Zoisa. Ta podjetnik in plemič je v svojem krogu zbiral ljudi, ki so pisali v slovenskem jeziku in zbirali narodno blago.
4. Anton Tomaž Linhart je prevedel v slovenščino dve francoski veseloigri in napisal prvo zgodovino Slovencev, Valentin Vodnik je pisal slovenske pesmi, izdal Kuharske bukve, Babištvo in prvi časopis v slovenščini Lublanske novice. Jernej Kopitar, priznan jezikoslovec, je napisal prvo znanstveno slovnico slovenskega jezika.

Habsburška monarhija

1. Habsburžani so bili nemška plemiška družina, ki je imela posesti ob Renu, v Alzaciji in ob Bodenskem jezeru. Ime so dobili po gradu Hab(icht)sburg - Jastrebji grad v Švici ob sotočju Reusse in Aare.
2. S spretno politiko porok in dednih pogodb so si pridobili v dedno last: Avstrijo, Tirolsko, Predarlberg, Štajersko, Koroško, Kranjsko, del Istre, Trst, Goriško, Burgundijo (s Holandijo in Flandrijo).
3. V teh deželah so bili Habsburžani deželni knezi. Upravljali so jih s pomočjo stanov. Prestolnica Habsburžanov je bil Dunaj, kjer so ustanovili osrednje urade.
4. S poroko je postal Filip Habsburški kralj Španije. Njegova sinova sta si 1521 razdelila posest. Karel je dobil Španijo s kolonijami, Ferdinand pa avstrijske, češke in ogrske dežele.
5. Habsburžani so nosili tudi cesarski naslov (cesarji svetega rimskega cesarstva nemške narodnosti). V nemških deželah pa dejanske oblasti niso imeli. Tam so vladali neodvisni deželni knezi.
6. Habsburška monarhija se je v 18. stoletju močno razširila in postala evropska velesila. Pridobila je Ogrsko na račun Turčije, velik del Poljske in Belgijo.

Slovenske dežele v času Marije Terezije in Jožefa II.

1. Vladarje, ki so skušali utrditi svojo oblast po nasvetih razsvetljenih filozofov, imenujemo razsvetljeni absolutisti. Pomembnejši razsvetljeni absolutisti so bili kralj Prusije Friderik II., Marija Terezija in Jožef II. kot vladarja Habsburške monarhije.
2. Razsvetljeni absolutisti so se zavedali svojega vladarskega poslanstva in skrbeli za razvoj svojih držav s pospeševanjem gospodarstva, modernizacijo vojske in uprave, z uvedbo osnovne šole in obdavčenjem vsega prebivalstva.
3. Marija Terezija (1740-1780) je bila prva in edina ženska na prestolu iz rodbine Habsburžanov. Izvedla je vrsto reform: ustanovila je državne urade in ministrstva, državo razdelila na **gubernije** in **kresije** (upravne enote), obdavčila plemiče, omejila in znižala tlako, popisala vse posesti (kataster), uvedla popis prebivalcev, hišne številke, splošno vojaško in osnovno šolsko obveznost.
4. Njen sin Jožef II. (1780-1790) je osvobodil podložnike, ki so se lahko odselili, če so poravnali obveznosti do gospoda. Otroci so lahko svobodno odšli s kmetije. Zaprl je veliko samostanov, državni oblasti je podredil duhovnike in Cerkev.
5. Posledice reform Marije Terezije in Jožefa II. so se čutile v razvoju obrti, prometa, kmetijstva in šolstva ter v izboljšanjem položaju kmečkega prebivalstva. Marija Terezija je pospeševala uvajanje novih dejavnosti (čebelarstvo, domača obrt) in novih poljščin (krompir, koruza, fižol).

Nastanek ZDA

1. Na vzhodu severne Amerike je bilo v 18. stol. že 13 angleških kolonij. Britanci so se spopadli s Francozi še za ozemlje današnje Kanade in zmagali.
2. Bremena vojne so prenesli na pleča kolonistov, ki so morali plačevati vedno večje davke, pri odločanju pa niso imeli besede. Temu so se kolonisti uprli (Bostonska čajanka 1773). Britanska vlada je skušala koloniste prisiliti k poslušnosti.
3. Leta 1774. so sklicali prvi kongres predstavnikov kolonij, ki so sklenili bojkotirati britanske ukrepe in poslali peticijo kralju Juriju III. Ta je ocenil to dejanje kot upor in sklenil posredovati z vojsko.
4. Z bitko pri Lexingtonu leta 1775 se je začela vojna za neodvisnost. Na drugem kongresu v Philadelphiji leta 1775 so razglasili ameriško odločenost, da se uprejo Britancem, ustanovili armado pod poveljstvom Georgea Washingtona in pozvali Britance na mirno rešitev a zaman.
5. V mnogih spopadih so kolonisti izčrpavali britansko vojsko in si po dolgi vojni izborili neodvisnost, razglašeno in zapisano v Deklaraciji o neodvisnosti 4. 7. 1776. Mir z Veliko Britanijo je bil podpisan šele leta 1783.
6. Prvi predsednik nove države je postal George Washington. ZDA so bile urejene kot zveza držav z ustavo, ki je v duhu razsvetljenstva zagotavljala enakopravnost, svobodo in demokracijo za bele koloniste. Indijanci in črni sužnji so ostali brez pravic.

Francija pred revolucijo

1. Francija se je v 17. Stoletju oblikovala v absolutistično monarhijo. Največji absolutist je bil gotovo kralj Ludvik XIV. (1643-1715). Imel je neomejeno oblast, ki jo je poudarjal z reko: »država, to sem jaz«.
2. Državo je skušal dvigniti v največjo evropsko silo. Na gospodarskem področju je pospeševal manufakturno, trgovino in promet. Z diplomacijo je razširil politični vpliv Francije. V osvajanjih ni bil preveč uspešen. Pridobil je le Alzacijo s Strassbourgom. Poražen je bil v španski nasledstveni vojni.
3. Ludvik XIV. se je rad obdajal z bliščem in razkošjem. Zgradil je velikanski dvorec Versailles pri Parizu. Tam so prirejali »pocukrane« zabave, spletkarili, prešuštovali in se prilizovali priskledniki plemenitega rodu.
4. Razsipno in razkošno življenje pa je bilo pogubno za državno blagajno. Ludvik je naslednikom poleg blišča Versaillesa zapustil tudi velike dolgove in še več revnih podložnikov.
5. Z napačno politiko sta nadaljevala tudi njegova naslednika Ludvik XV. in Ludvik XVI. Iz dinastije Burbonov in pripeljala državo na rob bankrota.

Revolucija v Franciji

1. Francoska revolucija je bila nasilen prevrat, s katerim so odpravili fevdalizem in absolutizem. Sprožili so jo predstavniki tretjega stanu (meščanstvo), ki so prispevali večino denarja v državno blagajno, besede pri odločanju pa niso imeli.
2. Na zasedanju stanov leta 1789 se je tretji stan proglasil za edinega predstavnika ljudstva - parlament. Kralj Ludvik XVI. je hotel na silo obračunati z njimi, toda ljudstvo se mu je postavilo po robu.
3. Revolucionarji so zavzeli trdnjavo Bastijo in premagali kraljevo vojsko. Po zmagi so meščani odpravili fevdalizem in Francija je postala parlamentarna republika.
4. V »Deklaraciji o človekovih pravicah« so vsakemu posamezniku zagotovili svobodo, enakopravnost, svobodo misli in veroizpovedi.
5. Nasprotniki revolucije v tujini in doma so se povezali s kraljem Ludvikom XVI. in napadli mlado republiko, vendar so jo revolucionarji obranili, ujeli kralja in ga usmrtili.

Napoleon

1. Napoleon je bil eden najspodobnejših vojskovodij v svetovni zgodovini. Rodil se je leta 1769 v plemiški družini na Korziki in se izšolal za častnika. Navdušil se je za ideje revolucije in se odlikoval v boju z njenimi nasprotniki. S 24. leti je postal general, leta 1799 konzul (nekakšen predsednik) in leta 1804 se je dal okronati za cesarja Francozov.
2. Francoska revolucionarna vojska je pod njegovim poveljstvom obranila novo ureditev in si podredila večino zahodne in srednje Evrope. Njegove nasprotnice Velika Britanija, Prusija, Rusija in Avstrija so se bale, da bi revolucionarne ideje iz Francije spodkopale vladajoče režime v njihovih deželah. Zato so sklenile zvezo proti Napoleonu.
3. Napoleonu je dolgo uspevalo nízati zmage proti nasprotnikom, angleški mornarici pa ni bil kos. Francosko ladjevje je premagal britanski admiral Horatio Nelson pri Trafalgarju ob španski obali.
4. Prvi veliki poraz na kopnem je doživel Napoleon leta 1812 ob pohodu na Rusijo. Dokončno so ga porazile združene britanske, pruske in avstrijske enote leta 1815 pod poveljstvom vojvode Wellingtona v bitki pri Waterlooju v Belgiji. Potem so ga zavezniki izgnali na otok Sveta Helena ob afriški atlantski obali, kjer je leta 1821 umrl.

Ilirske province

1. Ko je Napoleon leta 1809 porazil Avstrijo, je Habsburžanom vzel južni del monarhije in tam ustanovil Ilirske province z Ljubljano kot glavnim mestom. Obsegale so Koroško, Goriško, Kranjsko, Istro, hrvaško primorje, Vojno krajino, Dalmacijo in Boko Kotorsko.
2. S Francozi so prišli v naše kraje novi davki (plačevali so jih vsi, glede na dohodke), uvedli so enakost pred zakoni, uprava in sodstvo sta prišla v državne roke. Fevdalizma nova oblast ni odpravila, zato so kmetje Francoze sovražili.
3. Francozi so reorganizirali tudi šolstvo. Slovenščini so dali večjo veljavo v osnovnem in srednjem šolstvu ter ustanovili univerzo v Ljubljani. Po porazu v Rusiji so Francozi leta 1813 zapustili Ilirske province. Le-te so zopet prišle v roke Habsburžanov.

Barok (izbirna)

Barok

1. Barok je umetnostni slog sedemnajstega in prve polovice osemnajstega stoletja. Izšel je iz pozne renesanse. Barok so napovedovala že dela Michelangela. Za razliko od umirjene renesanse so za ta slog značilni: razgibanost, dramatičnost, izumetničenost, okraševanje, pretiravanje, barvitost, pozlata.
2. V slikarstvu so se poleg nabožnih tem uveljavili še krajina tihožitje, portret. Najpomembnejši slikarji tega sloga so Rembrandt, Rubens in Antonis van Dyck, vsi Nizozemci.
3. V kiparstvu se je razbohotilo okraševanje cerkva in dvorcev. Cerkve so napolnili z razkošnimi zlatimi in marmornimi oltarji, kipi svetnikov in svetnic. Poleg tega so kiparji ustvarili veliko javnih spomenikov, največ vodnjakov.
4. V cerkvenem stavbarstvu se je uveljavil tip enovite dvorane z banjastim obokom in kupolo. Vsa notranjost je bogato okrašena s štukaturo, poslikavami, kipi in oltarji. Na zunaj se kaže barok v razčlenjeni fasadi masivnimi zvoniki s čebulasto streho in kupolo. Najbolj znana baročna cerkev je bazilika Sv. Petra v Vatikanu.
5. Podobno kot cerkvene stavbe so razkošno okrašeni in razgibani tudi dvorci. Najznamenitejši med njimi je gotovo Versailles pri Parizu, zgrajen za Ludvika XIV..

Visoka in ljudska umetnost

1. Baročni slog je ugajal vsem slojem prebivalstva, zato so v novem duhu zgradili veliko cerkva, samostanov, dvorcev in graščin. Tudi stare gotske stavbe so bile v večini deležne baročne prenovе.
2. Šolani kiparji so klesali kipe za okras dvorcev, cerkva in mest, oblikovali so javne vodnjake in izdelovali oltarje v cerkvah. Osnovali so mnoge rezbarske delavnice, v katerih so poleg mojstra delali pomočniki in vajenci. To so bili zelo večji obrtniki in umetniki, ki so poznali mnoge zapletene postopke.
3. Rezbarske delavnice so izdelovale lesene oltarje, ki so jih poslikali tako, da so dajali vtis kamna in jih bogato pozlatili. Od tod tudi ime zlati oltarji. V oltarje so postavili veliko kipov svetnikov in angelov, da so verniki doživeli občutje nebeškega raja.
4. Poleg kvalitetnih delavnic so rezbarili tudi mnogi ljudski rezbarji. Krasili so podeželske cerkve, rezbarili razpela in kipe svetnikov, ki so jih naročili preprosti kmetje za svoje hiše ali kapelice.

Vpliv politike na baročno umetnost

1. Deželni knezi Habsburški so bili katoliki. Izkoristili so določilo augsburškega miru in začeli preganjati reformatorje. Protireformacijo na Slovenskem je vodil ljubljanski škof Tomaž Hren.
2. Tomaž Hren je ustanovil duhovniško semenišče in utrdil katoliško vero s pomočjo jezuitskega in kapucinskega reda. Za pregon reformatorjev in sežiganje knjig so bile zadolžili verske komisije. Da bi privabili množice v Cerkev, so začeli na veliko graditi in obnavljati cerkve v novem baročnem slogu.
3. Zaradi nove politike Cerkve so deževala naročila za umetnike, nastajale so mnoge delavnice in barok je postal najbolj razširjen umetnostni slog v Evropi. Poleg Cerkve so naročali umetniška dela tudi vladarji in meščani.
4. Leta 1678 so v Ljubljani ponovno ustanovili tiskarno. Tam so poleg drugih del natisnili tudi zbirko baročnih pridig Janeza Svetokriškega. Leta 1693 je skupina izobraženih meščanov in plemičev ustanovila Akademijo delavnih. Njena naloga je bilo pospeševanje domače znanosti in umetnosti.

Industrializacija

Zgodnji kapitalizem

1. **Zgodnji kapitalizem** je gospodarska ureditev s proizvodnimi sredstvi v zasebni lasti z založniškim in manufakturnim načinom proizvodnje. **Kapital** so sredstva, ki prinašajo dohodek: denar, stroji, orodja, surovine. **Kapitalisti** so lastniki kapitala.
2. V kapitalizmu mora denar krožiti. To so spoznali Italijanski trgovci, zato so ga vlagali tja, kjer je prinašal največ dobička: v trgovino (začimbe, tkanine, sol), bančništvo (obresti) in donosno proizvodnjo (steklo, orožje, tkanine).
3. Bogati trgovci so organizirali nove oblike proizvodnje: založništvo in manufakturo. Tako so povečali in pocenili proizvodnjo. Obenem so sledili povpraševanju na trgu, ki mu cehi niso mogli.
4. **Založništvo** je na delavčevem domu organizirana proizvodnja, pri kateri je podjetnik zalagal delavca z orodji in surovinami ter mu dal za izdelek plačo.
5. **Manufaktura** je pod eno streho organizirana rokodelska proizvodnja z delitvijo dela na posamezne faze, tako da vsak delavec opravi del dela, ki je potreben za dokončanje izdelka.
6. **Borza** je ustanova za trgovanje z vrednostnimi papirji in blagom.

Zgodnji kapitalizem pri nas

1. V slovenske dežele so le počasi prodirale kapitalistične oblike proizvodnje. Najpomembnejši zgodnjekapitalistični obrat je bil vsekakor **rudnik živega srebra v Idriji**.
2. **Založništvo** se je uveljavilo v rudarstvu, fužinarstvu, platnarstvu in sitarstvu. **Manufakture** so nastale v Celju (topovi), v Ljubljani (topovske krogle, smodnik, steklo).
3. Zelo pomembni obrati so bile **fužine**, kjer so predelovali železovo rudo, izdelovali orodja in žeblice in **glazute**, kjer so izdelovali steklene predmete.
4. Novi duh kapitalizma je prežal tudi trgovino na velike razdalje. Trgovali so z živino, kožami, medom, vinom, oljem, soljo, začimbami, žeblici, obrtnimi izdelki.
5. V trgovino so se poleg trgovcev in plemičev vključevali tudi kmetje kot tovorniki. Blago so namreč tovorili s konji.

Gospodarski tokovi

1. V 16. stoletju se je po odkritjih razmahnila svetovna trgovina po oceanih. Trgovski velesili sta postali Španija in Portugalska. Svet se je razdelil na razviti svet kolonizatorjev in nerazviti del, ki so ga predstavljale kolonije. Kolonizatorji so iz nerazvitega sveta vozili začimbe, surovine in sužnje, tja pa so izvažali končne izdelke.
2. V 17. stoletju se je kljub gospodarskemu zastoju v Evropi močno razmahnila svetovna trgovina. V prvi polovici stoletja je prevladovala na svetovnih morjih Nizozemska, potem pa jo je prehitela Anglija.
3. V obeh državah so ustanovili trgovske družbe, ki so si prizadevale ustvariti monopol (izključno pravico) do trgovanja. Iz kolonij sta uvažali poceni surovine in začimbe. Ogromne dobičke so vlagali v domačo manufakturo.
4. Anglija se je začela vzpenjati v velesilo po zmagi njenega ladjevja nad španskim leta 1588. Tudi državljanska vojna ni zaustavila njenega prodora na svetovna morja. Leta 1642 so se spopadli pristaši parlamenta (protestanti) na eni strani in pristaši kralja (katoliki) na drugi. Zmagali so pristaši parlamenta. Sledila je diktatura Oliverja Cromwella in ponovna vladavina kraljevske škotske dinastije Stuartov.
5. Ker je hotel novi kralj vladati absolutistično, je dal parlament žezlo v roke Viljemu Oranskemu iz Nizozemske. Ta je moral podpisati Deklaracijo o pravicah parlamenta. Anglija je postala ustavna monarhija. Leta 1707 se je združila s Škotsko in nastala je Velika Britanija.

Industrijska revolucija v Veliki Britaniji

1. Anglija je bila v 18. stoletju gospodarsko najbolj razvita evropska država. Ogromne dobičke iz kolonij so vlagali v manufakturno in založniško proizvodnjo, ki sta hitro napredovali.
2. V kmetijstvu so uvajali nove pasme, rastline, stroje in izboljšave. Veleposestniki so širili svoja posestva s prevzemanjem malih kmetij. Posestva so ogradili in tam gojili ovce za volno. Propadli kmetje so našli zaposlitev v manufakturah.
3. Da bi povečali proizvodnjo, so podjetniki uvajali nova orodja in stroje, ki jih je poganjala voda (tkalski stroj). Leta 1782 je pa James Watt izumil parni stroj. Njegova prednost je bila večja in cenejša proizvodnja. Proizvodni obrati pa niso bili več odvisni od položaja ob tekoči vodi.
4. Parni stroji pa so potrebovali premog za kurivo, zato so podjetniki odpirali številne rudnike premoga. Tudi tam je višek kmečkega prebivalstva dobil delo. Postali so mezdni delavci, ki so garali za slabo plačo.
5. Novo gospodarsko dejavnost, ki uporablja stroje za proizvodnjo dobrin, imenujemo industrija, proizvodne obrate tovarne, proces pa industrijska revolucija.

Posledice industrijske revolucije

1. Posledice industrijske revolucije so se kazale v vedno večji proizvodnji, spreminjanju podobe mest, onesnaževanju narave, nastajanju novih družbenih skupin (industrijski delavci, podjetniki - kapitalisti), v vedno večjem razslojevanju.
2. V svetovnem gospodarstvu sta postali vodilni sili Velika Britanija in ZDA. Tam se je hitro širila industrija, ker so podjetniki podpirali uvajanje inovacij in izumov v proizvodnjo.
3. Gospodarski razvoj so pospešili tudi izumi v prometu, ker so omogočili hitrejši prevoz blaga. Američan Robert Fulton je izumil parnik z lopatastim kolesom, Anglež George Stephenson lokomotivo in Američan Samuel Morse telegraf.
4. Druge evropske države so zaostajale v industrijskem razvoju predvsem zaradi vojn z Napoleonom. Po letu 1815 so najbolj napredovale Francija, Belgija in Češka. Drugod je še vedno prevladovalo kmetijstvo.
5. Zaradi industrializacije so se v Angliji hitro širila mesta, ki so kazala veliko nasprotje med bogastvom podjetnikov in revščino delavcev. Ker je bilo delovne sile v izobilju, so jo podjetniki slabo plačevali.
6. Delavci so bivali in delali v slabih razmerah, brez zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja, ob pičli hrani. Za preživetje družine so morali delati tudi otroci.

Selitve Evropejcev

1. Po odkritjih čezmorskih dežel so se začele selitve Evropejcev iz stare celine v novi svet. Najprej so šli tja pustolovci in trgovci nato preprosti kmetje in delavci. V novi svet so šli za boljšim zaslužkom in lažjim življenjem, mnogi zaradi verskih prepričanj.
2. Največ Evropejcev se je izselilo v Ameriko. Južno Ameriko so najprej poselili Španci in Portugalci, Severno Ameriko pa Britanci, Francozi, Nizozemci, Italijani, Nemci, Švedsi, Danci in Norvežani. Kasneje so se selili tudi Slovani. Posebej veliko Evropejcev se je izselilo v 19. stoletju v ZDA.
3. Veliko Evropskih priseljencev se je preselilo v južno Afriko. Največ je bilo Britancev in Nizozemcev, ki so dobili ime Buri. Tam so belci osnovali mnoge farme, rudnike zlata in diamantov. Izkoriščali so poceni delovno silo in mnogi zelo obogateli.
4. V Avstralijo so britanske oblasti naseljevale obsojence, ki so po odsluženi kazni postali polnopravni državljani. Domačine Aborigine so smatrali za manj vredna bitja in jih skušali na vsak način spreobrniti ali iztrebiti. Podobno so počeli na Novi Zelandiji, ki je ravno tako dobila popolnoma britanski pečat.
5. Preko Urala so se selili Rusi v Sibirijo in izpodrivali avtohtone prebivalce, jim jemali življenjski prostor in jih prisilili k plačevanju dajatev v obliki kožuhovine. Tudi Rusi so na veliko lovili predvsem sobolje.

Vzpon meščanstva

Dunajski kongres

1. Dunajskega kongresa leta 1814 so se udeležili predstavniki držav zmagovalk nad Napoleonom; Avstrije, Anglije, Rusije in Prusije. Glavno besedo je imel avstrijski kancler Metternich.
2. Na kongresu so na novo začrtali meje Evrope; Franciji so zarisali meje pred Napoleonom, ustanovili so kraljevino Nizozemsko, Avstrija je dobila Benečijo in Lombardijo, Rusija je dobila Finsko in osrednjo Poljsko.
3. Sklenili so braniti legitimizem - nazor, ki zagotavlja oblast starim vladarskim rodbinam in stari družbeni red - fevdalizem. V ta namen so sklenili Sveto zvezo in poostriili policijski nadzor nad državljani.
4. Da bi utrdili zvezo, so se predstavniki držav članic večkrat sestali. Eden takih sestankov je bil tudi kongres v Ljubljani. Kongresa sta se udeležila tudi ruski car in avstrijski cesar. V spomin na ta dogodek je spominjajo imena Kongresni trg, Cesta dveh cesarjev, Pri ruskem carju.
5. V Franciji se je vrnila na oblast stara dinastija Burbonov, ki pa je morala uvesti ustavo in parlament. Po novi revoluciji leta 1830 so odšli Burboni v izgnanstvo v Gorico. Posmrtni ostanki poslednjih Burbonov počivajo danes pod cerkvijo frančiškanskega samostana nad Novo Gorico.

Evropa in svet po kongresu

1. V prvi polovici 19. stoletja je meščanstvo dobivalo vse večjo veljavo. Zaradi gospodarske moči, izobrazbe in položaja v državni upravi je večina meščanov uživala lagodno življenje.
2. Nekateri meščani, imenovani liberalci, so z rastočo gospodarsko močjo zahtevali tudi sodelovanje v politiki. Zato so se zavzemali odpravo policijskega nadzora, svobodo tiska, svobodo govora, ustavo in parlament. Liberalci so postali glavni nasprotniki legitimizma.
3. V tem obdobju so se vse bolj oblikovali evropski narodi, ki so se zavedli samega sebe. Narodna gibanja so se kazala v ustvarjanju lastne književnosti, političnem boju in vstajah zoper tuje vladarje in oblast.
4. Vstaje so izbruhnile v Španiji, neapeljskem in sardinskem kraljestvu, kolonije v Srednji in Južni Ameriki so razglasile neodvisnost, turškega jarma so se 1830. rešili Grki, notranjo samostojnost so si priborili Srbi.
5. Po novi revoluciji so si razširili pravice in oblast francoski meščani, od Nizozemske so se odcepili Belgijci, poljski upor pa je ruska vojska zadušila.

Revolucije leta 1848

(Pomlad narodov)

1. Leta 1848 so v večini evropskih držav izbruhnile revolucije in vstaje zaradi nezadovoljstva ljudi z absolutizmom, vladavino plemstva, zatiranjem, revščino in fevdalizmom. To gibanje imenujemo tudi pomlad narodov.
2. Uporniki so zahtevali odpravo absolutizma, fevdalizma, plemiških privilegijev, zahtevali so sodelovanje v politiki, svobodo, enakopravnost državljanov in narodov.
3. Revolucije pa so bile povsod premagane in stari oblastniki so se vrnili na oblast. Edini uspeh revolucij je bila odprava fevdalizma.
4. Tudi v habsburški monarhiji je vrelo. Za narodno enakopravnost so se zavzemali slovanski narodi monarhije. Madžari so se uprli in zahtevali samostojnost, vendar jih je novi cesar Franc Jožef z rusko pomočjo premagal.
5. Takrat je nastal tudi program Zedinjena Slovenija. V njem so napredni izobraženci pod vodstvom koroškega duhovnika Matije Majarja zahtevali združitev vseh Slovencev v eni pokrajini s slovenskim uradnim jezikom, ki pa bi ostala v okviru monarhije.

Spremembe na evropskem in svetovnem zemljevidu

1. Z združitvijo razdrobljenih držav na Apeninskem polotoku je leta 1861 nastala Italija. Vodilna sila pri združevanju je bilo sardinsko kraljestvo, ki je ob podpori Francije premagalo največje nasprotnike - Habsburžane.
2. Nemške države so se združile leta 1871 pod vodstvom Prusije in njenega kanclerja Bismarcka v Nemško cesarstvo. Združevanju sta nasprotovali Avstrija in Francija, vendar sta bili obe poraženi.
3. Beli priseljenci so v Severni Ameriki v prvi polovici 19. stol. osvojili divji zahod in ZDA so se razširile do Tihega oceana. Pri tem so skoraj iztrebili prvotne prebivalce Indijance.
4. Leta 1861 je v ZDA izbruhnila državljanska vojna med severnimi in južnimi državami zaradi suženjstva, ki ga je zagovarjal jug. Po zmagi severa je bilo suženjstvo odpravljeno. ZDA so se potem razvile v najmočnejšo gospodarsko silo.
5. V Srednji in Južni Ameriki so nastale samostojne države. Španci in Portugalci so bili tako ob svoje kolonije. Najmočnejša kolonialna sila je bila Velika Britanija, sledili sta Francija in Nizozemska.
6. V drugi polovici 19. stol. so se kolonialne države vrgle v osvajanje notranjosti afriške celine. Razdelile so si jo Velika Britanija, Francija, Španija, Portugalska, Belgija, Nemčija in Italija.

Moderni narodi

1. V devetnajstem stoletju so se izoblikovali moderni narodi. Narodna zavest najbolj temelji na skupnem jeziku in kulturi. V tem stoletju so se narodi zavedli svoje biti za razliko od srednjega veka, ko je prevladovala deželna zavest. To prebujenje imenujemo tudi pomlad narodov.
2. Za prebujenje so v veliki meri zaslužni kulturni ustvarjalci, saj je temelj narodne zavesti jezik. Veliki narodi so v glavnem osnovali lastne nacionalne države. Mnogi manjši narodi so živeli v okviru velikih cesarstev. Ob prebujenju narodne zavesti so skušali veliki narodi asimilirati manjše, mali narodi so skušali ohraniti samobitnost.
3. V vladajočih narodih se je razvil tudi nacionalizem, ki je podarjal večvrednost lastnega naroda proti drugim. Manjše narode so skušali z ekonomskimi, upravnimi in kulturnimi pritiski asimilirati. Mali narodi so se temu seveda upirali in se skušali osamosvojiti (Srbi, Grki, Bolgari).
4. Tudi v habsburški monarhiji so se poglobljala nasprotja med narodi, predvsem med Nemci in Slovani. Ker so hoteli Nemci vse večjo nadvlado, se je med Slovenci, Hrvati in Srbi porodila misel o skupni državi, s katero bi lažje ohranili samobitnost.
5. Na pritisk Madžarov so v habsburški monarhiji leta 1867 uvedli dualizem: monarhijo so razdelili na dve polovici avstrijsko in ogrsko. Država se je po novem imenovala Avstro – Ogrska. Skupni so ostali vladar (Franc Jožef), denar, vojska in zunanja politika, ločeni pa vladi, parlamenta in notranja politika.

Širitev demokracije

1. Po letu 1870 so v večini držav zahodne in srednje Evrope uvedli ustavno ureditev in parlamentarno demokracijo. Zakone je sprejemal voljeni parlament, vlada in vladar sta jih izvrševala. Sodstvo je skrbelo za izvrševanje zakonov in kaznovanje.
2. Splošna volilna pravica za vse polnoletne moške je bila najprej uvedena le v Franciji, drugod je bila omejena s premoženjem ali izobrazbo. Tako so lahko volili in sodelovali v politiki le polnoletni moški, ki so bili dovolj premožni in izobraženi.
3. V začetku 20. stoletja se je splošna volilna pravica počasi uveljavila tudi v ostalih evropskih državah. Ženske dolgo niso imele volilne pravice. Prve so si jo priborile ženske na Finskem.
4. Boj za oblast je postajal vse hujši. Vrstile so se strankarske spletke, umazane igre in podtikanja. Ob zmagi strank, ki so jih podpirali nižji sloji, so le-te sprejemale zakone tudi v korist delavcev in kmetov.

Nemirni Balkan

1. V 19. stoletju je osrednja oblast v Turčiji vedno bolj slabela. Zaradi brezvladja in nasilja turških velikašev so se vrstili upori na Balkanu. Turškega jarma so se postopoma rešili Grki, Srbi, Črnogorci, Bolgari.
2. Srbija si je izborila notranjo samostojnost, 1882. pa je postala neodvisna kraljevina, ki so ji vladali Obrenovići in kasneje Karađorđevići. Mnogo Srbov je ostalo izven matične domovine v Bosni, Vojvodini, Sandžaku, zato so načrtovali združitev vseh Srbov v eni državi.
3. Leta 1875 je izbruhn timerški upor v Bosni. Na pomoč upornikom so priskočile Srbija, Črna Gora, Bolgarija in Rusija. Po velikih zmagah Rusije nad Turčijo so se druge velesile zbale ruske premoči na Balkanu in sklicale kongres v Berlinu (1878).
4. Na kongresu so upravo nad Bosno zaupali Avstro-Ogrski, ki jo je kmalu zasedla in kasneje tudi priključila k monarhiji. To seveda ni bilo všeč Srbom, ki so hoteli Bosno zase. Njihovo nezadovoljstvo je še povečala povezanost novih gospodarjev z muslimani, katerim so zaupali upravo.

Slovensko narodno gibanje

1. V slovenskem narodnem in kulturnem gibanju sta se v prvi polovici 19. stoletja izoblikovala dva kroga ljudi: Prešernov in Bleiweisov. Prvi so dajali poudarek kulturi za uveljavitev slovenstva, drugi pa gospodarskemu napredku.
2. Prešeren je s svojo poezijo postavil slovenščino ob bok evropskim jezikom, Janez Bleiweis je z izdajanjem Kmetijskih in rokodelskih novic poskrbel za napredek kmetijstva in obrti.
3. Tudi za časa absolutizma so se mnogi slovenski izobraženci zavzemali za uveljavitev slovenskega jezika. Najbolj vnet je bil prav gotovo škof Anton Martin Slomšek. Leta 1851 je bila ustanovljena Mohorjeva družba (založba za leposlovne knjige).
4. Po obnovi političnega življenja leta 1861 so po mestih ustanavljali **čitalnice**, ki so ohranjale slovensko besedo in kulturo v mestih. Ustanovljeno je bilo Dramatično društvo, Slovenska matica (založba za znanstveno literaturo) in telovadno društvo Sokol.
5. Leta 1867 so Slovenci prvič dobili večino v kranjskem deželnem zboru. Vrstila so se množična politična zborovanja na prostem - **tabori**, kjer so zahtevali **Zedinjeno Slovenijo**.
6. Slovensko narodno gibanje pa ni bilo enotno. Razcepljeno je bilo na klerikalce (staroslovenci) in liberalce (mladoslovenci). Klerikalci so ustanovili Katoliško narodno stranko - KNS (kasneje preimenovana v SLS). Liberalci so ustanovili Narodno napredno stranko - NNS. Delavci so ustanovili še Jugoslovansko socialdemokratsko stranko.

Umetnost 19. stoletja (izbirna)

Umetnostni slogi 19. stoletja

1. Ob koncu 18. stoletja se je izpel zadnji odmev baroka, ki ga označujemo z izrazom rokoko. Ta slog je bil še bolj načičkan in pompozni kot barok. Bil je pravzaprav labodji spev plemiške umetnosti. Na površje so prišli meščani, ki so povpraševali po enostavnih in umirjenih umetninah.
2. Tako se je razvil slog, ki je slikal idiliko meščanskega življenja premožnih meščanov in zadovoljeval njihov okus pri oblačenju in opremljanju stanovanja. Ta slog so poimenovali biedermaier.
3. Odmik od baroka in rokokoja je zaznamoval tudi slog, ki ga imenujemo klasicizem. Ta se je spet naslonil na antično izročilo. Umetniki so z veliko mero akademske natančnosti upodabljali krajine, portrete, tihožitja in mitološke prizore.
4. V arhitekturi so obudili stare zgodovinske sloge. Gradili so javne stavbe v gotskem, romanskem, renesančnem slogu. Od tod izrazi neogotika (lat. neo - nov), neoromanika. V neogotskem slogu je zgrajen britanski parlament, v neoromanskem slogu je zgrajena cerkev v Kočevju, v neorenesančnem gimnazija.

Umetnost na koncu 19. Stoletja

1. Sredi druge polovice 19. stoletja so nekateri francoski likovni umetniki iskali nov izraz v slikarstvu in kiparstvu. Prekinili so s tradicijo natančnega akademskega slikanja in ustvarjali spontano s širokimi potezami čopiča ali lopatice.
2. Slog je dobil ime po sliki z naslovom Impresija (vtis), ki jo je leta 1873 naslikal Claude Monet. Impresionisti so skušali na platno ujeti občutje trenutka ob pogledu na naravo ali portretirance. Najprej so doživljali zgražanje in hude kritike na račun svojih »zmazkov«, ki so se kasneje izkazali za enkratne umetnine..
3. Nekateri impresionisti so zaradi tega životarili v bedi in pomanjkanju. Med njimi je bil tudi danes najbolj slavljeni nizozemski slikar Vincent van Gogh, katerega umetnine dosegajo astronomske cene na dražbah. Najbolj slavna francoska impresionistična slikarja sta poleg Moneta še Edouard Manet in Pierre - Auguste Renoir.
4. Impresionizem je bil zastopan tudi v kiparstvu (Edgar Degas), glasbi (Claude Debussy, Maurice Ravel), v pesništvu (Paul Verlaine, Arthur Rimbaud). Impresionisti so s svojim likovnim izrazom spremenili pogled na slikarstvo in umetnost ter vplivali na razvoj umetnosti moderne dobe.

Umetnostna podoba slovenskega prostora

1. V slovenskem prostoru so umetniki zaostajali za trendi evropskih ustvarjalcev. Vse novosti so k nam prihajale z zamikom. Prvi pravi slovenski slikarji so se pojavili šele v 19. stoletju, ko nastal sloj premožnih meščanov. Iz tega sloja so večinoma izhajali in zanj tudi ustvarjali.
2. Najpomembnejši slikarji tega obdobja so Franc Kavčič (klasicizem), Anton Karinger (romantika), Jožef Tominc (bidermajer), Jožef Petkovšek (samosvoj), Anton Ažbe (realizem).
3. Ob koncu stoletja pa so tudi slovenski umetniki ujeli stik z evropskimi trendi in začeli slikati v impresionističnem slogu. Najpomembnejši slovenski impresionisti so bili: Rihard Jakopič, Matej Sternen in Matija Jama.
4. V arhitekturi je največji pečat pustil Maks Fabiani, ki je urbanistično zasnoval obnovo Ljubljane in Krasa po potresu, projektiral mnoge stavbe in palače v Ljubljani, Trstu in na Dunaju. Bil je tudi profesor na tehnični univerzi na Dunaju.

Peter Kozler

1. Peter Kozler je eden izmed velikih mož s Kočevskega. Rodil se je 16. 2. 1824 v Kočah pri Kočevski Reki. Izhajal je iz premožne nemške družine. Osnovno šolo je obiskoval pri Sv. Gregorju, gimnazijo pa v Ljubljani. Študiral je logiko v Padovi, fiziko v Paviji, na Dunaju je doštudiral pravo.
2. Kot pravnik je služboval na območju Istre in Primorske. Po očetovi smrti je prevzel vodenje trgovine na Dunaju. Skupaj s sestro in brati je osnoval pivovarno v Ljubljani, ki je predhodnica današnje pivovarne Union. Med drugim je bil tudi soustanovitelj Trboveljske družbe, Kranjske stavbne družbe, podpredsednik Kranjske banke, član Kmetijske družbe, poslanec v deželnem zboru, namestnik deželnega glavarja.
3. Bil je napreden politik, ki se je zavzemal za uvedbo slovenščine v urade in zagovarjal slovenski narodni program. Skupaj z Antonom Globočnikom je predlagal barve kranjske dežele kot barve slovenske zastave. Zato ima danes naša zastava take barve.
4. Med drugim je napisal več člankov o razširjenosti slovenskega življa na področju Avstrije in Italije ter brošuro Kratek slovenski zemljopis. Po potovanjih in raziskovanjih Kranjske je narisal tudi znameniti Zemljevid Slovenske dežele in pokrajin. Zemljevid je izšel v dveh izdajah leta 1864 in 1871.

Portret Petra Kozlerja

